

УДК 330.34: 338.12

В. І. Сацук,

к.е.н., доцент кафедри політичної економії факультетів управління і управління персоналом та маркетингу, ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана"

ЦИКЛИ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇН-КЛЮЧОВИХ ІННОВАТОРІВ

У статті розглядаються теоретичні та емпіричні аспекти дослідження циклічності міжнародної конкурентоспроможності країн. Аналізується роль інноваційних детермінант у забезпеченні міжнародної конкурентоспроможності країн-ключових інноваторів. Обґрунтовано безальтернативність переходу національної економіки на інноваційний шлях економічного зростання.

Ключові слова: циклічність економічного розвитку, цикли міжнародної конкурентоспроможності країн, радикальні інноваційні зрушення, якісне економічне зростання.

The article examines the theoretical and empirical aspects of countries' international competitiveness cyclicity. Role of innovation determinants that ensure the international competitiveness of key innovators countries are analysed. No alternative to transition of the national economy on an innovative path of economic growth has been grounded.

Key words: cyclicity of economic development, international competitiveness cycles of countries, sweeping innovation changes, qualitative economic growth.

Вступ. Домінуючою тенденцією розвитку світового господарства на межі XX–XXI ст. стало поглиблення інтернаціоналізації та економічної глобалізації, становлення у країнах–ключових інноваторах постіндустріального технологічного способу виробництва. Глобальні трансформації детермінують посилення ритму радикальних інноваційних зрушень і технологічних нововведень в економіці держав, їх щільну конвергенцію із циклами ділової активності національних економік, синхронізацію фінансових криз та економічних рецесій. За таких умов загострення конкурентної боротьби між країнами закономірно висунуло на перший план проблему інноваційної конкурентоспроможності держав, їхньої здатності досягати та утримувати високі конкурентні позиції на світовому ринку, забезпечуючи при цьому стабільність ринкової кон'юнктури та підвищення якісних показників життя населення. Саме тому теоретичне осмислення суті рушійних сил та майбутніх перспектив міжнародної конкурентоспроможності країн у контексті циклічних тенденцій розвитку світової економіки є об'єктивною необхідністю.

Фундаментальні теоретичні та емпіричні дослідження економічних циклів та їхнього зв'язку з інноваціями і конкурентним статусом країн відображені у працях таких вчених, як М.Кондратьєв, Н.Крафтс, У.Мітчелл, Е.Хансен, Й.Шумпетер, С.Глазєв, В.Іноземцев, С.Меньшиков, Ю.Яковець та багато інших. Найбільш значимими дослідженнями інноваційних циклів та науково-технологічного розвитку України у контексті нарощення міжнародної конкурентоспроможності країн є роботи вітчизняних науковців Л.Антонюк, Ю.Бажала, Д.Лук'яненко, А.Поручника та інших.

Постановка задачі. Метою дослідження є комплексний аналіз сутності циклів міжнародної конкурентоспроможності країн та чинників, які їх визначають; дослідження методичних аспектів оцінки якісних трансформацій в економіці держав, які свідчать про довгострокові коливання їх міжнародної конкурентоспроможності; обґрунтування стратегічних пріоритетів досягнення Україною високого конкурентного статусу і забезпечення високих життєвих стандартів. Методи дослідження включають діалектичний, історичний, аналізу і синтезу та ін.

Результати. В умовах формування глобального економічного простору в урядових та академічних колах все більше уваги приділяється питанням управління міжнародною конкурентоспроможністю країн, дослідженню факторів, що є визначальними для формування довгострокових переваг якісного економічного зростання. Глобалізація, як процес загальносвітової інтернаціоналізації, через лібералізацію фінансових ринків, торговельної активності, пришвидшення процесів дифузії інновацій зумовлює відкритість країн, здатність їх національних інноваційних систем до швидкого реагування на зміни ринкової кон'юнктури. На мікроекономічному рівні глобалізація відображається на поведінці фірм, які прагнуть оптимізувати власні стратегії розвитку у напрямі підвищення продуктивності праці і кращого задоволення потреб споживачів, що в результаті призводить до нарощення макроекономічної конкурентоспроможності. Глибоке розуміння проблем міжнародної конкуренції допомагає високорозвиненим державам світу своєчасно реагувати на технологічні та економічні шоки, інформаційні зміни, що відбуваються у світі.

В останнє десятиріччя серед багатьох чинників, котрі зумовлюють економічне зростання та підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн, все більш визначальною стає інноваційна діяльність. Країни з динамічним розвитком науки і технологій та ефективним механізмом комерціалізації їх результатів висуваються за показником конкурентоспроможності в число абсолютних лідерів через, по-перше, досягнення високого рівня продуктивності праці; по-друге, вміння оперативно реагувати на зміни ринкового попиту, формувати майбутні потреби, оновлювати товарну номенклатуру, знижувати витрати; по-третє, здатність принципово змінити структуру економіки (80–95 % приросту ВВП складає питома вага продукції, виробленої на основі нових знань, втілених у новітніх техніці та технологіях, освіті, методах організації виробництва). Як показує досвід країн-ключових інноваторів, високий рівень їх інноваційного розвитку обумовлюється значною кількістю та питомаю вагою інноваційноактивних підприємств, зваженою державною політикою у технологічній сфері, особливо в періоди економічного спаду, загалом високопродуктивною національною інноваційною системою, інтегрованою у глобальну.

Серед держав, які демонструють високі темпи зростання інноваційної активності та інтенсивне нарощення показників якісного економічного зростання і міжнародної конкурентоспроможності, варто виокремити США, Фінляндію, Ізраїль, Ірландію. Закономірно, що фундаментальною основою лідерства США у світовій економіці є інноваційний потенціал країни. Саме у США сформована високорозвинена і багаторівнева національна інноваційна система, яка, без сумніву, є основою світових стандартів у цій сфері. Завдяки ефективному ресурсному забезпеченню інновацій, якісному інституціональному середовищу, динамічно функціонуючим механізмам взаємодії окремих елементів національної інноваційної системи країна є технологічним лідером у світі. Пріоритетним напрямком соціально-економічного розвитку США є нарощення інвестицій в освіту, людський капітал, нематеріальні активи, визначальною функцією держави є формування сприятливого середовища для нарощення інноваційного потенціалу. Як відомо, США лідирують у конкурентоспроможності макротехнологій, зокрема у таких високотехнологічних сферах, як

напівпровідникові матеріали і мікросхеми, програмне забезпечення, композиційні матеріали, штучний інтелект, надшвидкі ЕОМ, біотехнології та новітня медична техніка. Таким чином, економіка США найбільшою мірою освоєно початкові стадії світового науково-технологічного циклу, отримуючи від цього найвищу інноваційну квазіренту у вигляді надприбутків [1].

В цілому, ще починаючи із промислової революції у Великобританії кінця XVIII і початку XIX ст. роль інновацій для економічного розвитку країн все більше зростала. Як показали дослідження російського економіста В. Клінова, за період з 1820 по 1895 рік середньорічний темп приросту показника ВВП на душу населення у Великобританії досягнув рівня 1,4 % порівняно із 0,2 % протягом 1700–1785 рр. [2], с. 28]. Набагато інтенсивнішими радикальні інноваційні зрушення у світовій економіці стали у XX ст., коли лідерство в технологічному та економічному розвитку стало належати США, а міжнародна конкурентоспроможність національних економік стала базуватися на інноваційних конкурентних перевагах. Таким чином, хвилеподібна динаміка інноваційної активності, яка з погляду інноваційної теорії циклічності і зумовлює економічні цикли, в кінцевому випадку обумовлює й довгострокові коливання показників життєвих стандартів у країнах.

XX ст. характеризується значним прогресом в економічному розвитку держав, ознаками якого є нарощення обсягів світового ВВП, формування міжнародної фінансової інфраструктури, диверсифікація міжнародної торгівлі, радикальні інноваційні зрушення у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Але водночас навіть країни, для яких раніше були характерні найвищі темпи зростання економіки, переживали їх уповільнення та економічні рецесії. Тому аналіз циклічності становить особливий інтерес з точки зору дослідження попередніх періодів, адже виявлені у минулому тенденції та закономірності, враховуючи властивість економічних циклів генетично відтворюватися на кожній наступній стадії, можна екстраполювати на майбутнє і тим самим прогнозувати динаміку ринкової кон'юнктури.

Для виявлення циклічних ознак у зміні міжнародної (інноваційної) конкурентоспроможності країн є доцільним використати основні положення теорії циклічно-генетичної динаміки, які були розвинуті у наукових працях російського вченого Ю.Яковця і полягають у наступному [3], [4]. По-перше, циклічність є всезагальною формою руху у природі та суспільстві. Вважаємо, що така точка зору є справедливою і щодо змін конкурентних переваг держав.

По-друге, у кожному циклі є своє ядро, яке виражає сутність системи, умови, без яких вона не існує. Таким ядром можуть бути радикальні інноваційні зрушення, нові методи управління економічними системами, зовнішні фактори. Категорії технологічного укладу і технологічного способу виробництва характеризують ядро або генотип певного етапу у розвитку технічної бази суспільства. Так, згідно із дослідженнями Ю.Яковця, зміна технологічних укладів відбувається приблизно один раз за півстоліття і є матеріально-технічною основою переходу до чергового довгострокового циклу Кондратьєва. Технологічні уклади характеризуються чітко вираженою структурою, яка визначає склад базисних та поліпшувачих інновацій і представляє їх науково-технічні напрями на трьох рівнях: базові напрями, які охоплюють належні до певного укладу покоління техніки і технологій; покоління виробничої техніки, які визначають конкурентоспроможність засобів виробництва, джерел енергії, використовуваних технологій; покоління техніки, які застосовуються у сфері послуг, управління та оборони. Відповідно, науково-технічні напрями базисних та поліпшувачих інновацій в цілому визначають як макроекономічну конкурентоспроможність країн, тобто можливості їх якісного економічного зростання на інноваційній основі, так і мікроекономічну, що виражається у прирості продуктивності праці, удосконаленні операцій і стратегій компаній, підвищенні якості бізнес-середовища.

По-третє, траєкторія циклічного руху характеризується послідовною заміною фаз; частково замінюючи один одного, цикли формують хвилеподібну динаміку економічних процесів. У свою чергу, цикли міжнародної конкурентоспроможності країн є комбінацією різного роду економічних циклів, як коротко- і середньострокових, так і довготривалих, тому також мають циклічні ознаки. На нашу думку, окремі їхні стадії визначаються, переважно, фазами інноваційно-технологічних циклів (розробка, освоєння, поширення, зрілість). У такому випадку неспівпадання за фазами тих чи інших країн зумовлюватиме їхню циклічну конкурентоспроможність. При цьому механізм генерування циклічності можна описати таким чином. Спад ефективності домінуючих поколінь техніки (технологій) і технологічних укладів призводить до зниження темпів економічного зростання, головним чином через уповільнення приросту продуктивності праці, скорочення інвестицій, зростання безробіття, у тому числі структурного. Внаслідок цього зменшуються показники життєвих стандартів країн, зокрема ВВП на душу населення, рівень освіченості та очікувана тривалість життя.

Кризова фаза інноваційно-технологічного циклу активізує наукову думку, зумовлює пошук принципово нових технічних рішень. Однак, умови для їх інноваційного освоєння створюються лише наприкінці фази депресії та у фазі поживлення, коли розгортаються процеси оновлення застарілого основного капіталу, зростає потік інвестицій, які і визначають попит на інновації. Завдяки цьому прискорюється економічна динаміка країн, нарощуються обсяги технологічної капіталу (прибутки, які отримують ті чи інші держави внаслідок інноваційних або технологічних переваг), збільшується зайнятість і, як наслідок, зростають показники якісного економічного зростання країн. Наприкінці фази поживлення ці процеси набувають найбільш виражений характер, однак згодом, при значних обсягах доходів і прибутку, темпи їх зростання скорочуються, що і зумовлює подальшу інноваційно-технологічну кризу у країнах, уповільнення приросту та абсолютне зменшення ВВП на душу населення, зменшення інвестицій, нарощення безробіття, нисхідну динаміку якісних показників життя населення.

По-четверте, в процесі довгострокового інноваційного розвитку у міжнародній економіці відбувається зміна лідируючих галузей та країн. Кожен технологічний спосіб виробництва і технологічний уклад, окрім специфічної структури та зміни науково-технічних напрямків інновацій, характеризується певним набором країн-лідерів, або країн-ключових інноваторів, які є "піонерами" інноваційно-технологічного прориву. Зі зміною технологічних укладів змінюється конкурентний статус держав, у тому числі і їхні лідируючі позиції. В умовах глобалізації світової економіки визначальним чинником технологічного лідерства країн є розвиток національної інноваційної системи, спроможної забезпечувати максимальне зростання середньої продуктивності факторів (СПФ), за рахунок запасу технологічної міцності гнучко реагувати на динаміку економічних циклів та зовнішніх коливань ринкової кон'юнктури.

По-п'яте, цикли ніколи не існують у "чистому" вигляді, тому їх так складно виявити та оцінити. Стосовно цього положення теорії циклічно-генетичної динаміки є актуальною розробка методики оцінювання циклів міжнародної конкурентоспроможності країн. Загальновідомо, що економічне зростання перебуває у функціональній залежності від вихідної комбінації таких факторів, як капітал, праця, технологічні зміни (інноваційні зрушення) і є похідною від чинника людського капіталу. Таким чином, методологія визначення та оцінки циклів міжнародної конкурентоспроможності передбачає взаємодію циклічної динаміки усіх сфер життя суспільства – технологічної, економічної, демографічної, державно-політичної, соціокультурної. Виходячи з цього, ідентифікацію такої циклічності пропонуємо здійснювати, враховуючи тісний взаємозв'язок і відповідну послідовність зміни інноваційно-технологічних, інвестиційних, економічних та соціальних циклів. Для виявлення циклічних ознак у зміні конкурентного статусу держав у довгостроковому періоді є доцільним використати методику розрахунку показників людського розвитку у розрізі компонентних та загального індексів відносно їх трендових значень у високорозвинених країнах *. У процесі моделювання циклів міжнародної конкурентоспроможності країн-ключових інноваторів доцільно застосувати емпіричні моделі класичних бізнес-циклів і циклів темпів зростання, які полягають в обчисленні основних параметрів динаміки стандартизованих показників людського розвитку, зокрема їхнього рівня до обраної країни порівняння та ланцюгових темпів приросту [5], с.71].

Таким чином, зміна міжнародної конкурентоспроможності країн, згідно із запропонованою методикою, відображає динаміку фактичних розривів якісного економічного зростання від трендових показників життєвих стандартів у країнах високого конкурентного статусу. При цьому трендова траєкторія зміни показників життєвих стандартів математично буде рівною одиничним значенням відповідних стандартизованих індексів ВВП на душу населення, освіченості та очікуваної тривалості життя. Як впливає із наведених моделей, динаміка міжнародної конкурентоспроможності країн визначається такими факторами: тенденціями інноваційно-технологічного розвитку, які, якщо відображати їх кількісними вимірниками (наприклад, показником середньої продуктивності факторів), генерують чіткі циклічні коливання; загальними трендами якісного економічного зростання; соціально-економічними та політичними чинниками. Синхронна динаміка технологічних циклів і циклів ділової активності зумовлюють циклічну зміну конкурентних переваг держав. У свою чергу, основними характеристиками циклів міжнародної конкурентоспроможності країн є: *в економічній сфері* – тісна кореляція із класичними бізнес-циклами та циклами зростання, вирішальне значення інноваційної продуктивності національних економік; *у політичній сфері* – активна роль урядів, наднаціональних інституцій і транснаціональних компаній в антициклічному регулюванні економіки країн; *у соціальній сфері* – пріоритетність людського розвитку.

З метою подальшого аналізу довгострокових коливань міжнародної конкурентоспроможності країн високого конкурентного статусу нами було досліджено за період з 1870 по 2004 рік динаміку стандартизованих показників людського розвитку, таких як ВВП на душу населення (за ПКС), рівень освіченості населення (відсоток дорослого населення, що має освіту) та очікувана тривалість життя при народженні (років). Для оцінки кількісних характеристик циклічності було застосовано емпіричні моделі класичних бізнес-циклів і циклів темпів зростання, що полягають у розрахунку основних параметрів динаміки стандартизованих показників людського розвитку, зокрема їх рівнів до обраної бази порівняння (значення показників станом на 1870 р.), та ланцюгових темпів приросту. Здійснена на цій основі періодизація циклів дозволяє зробити такі висновки.

По-перше, у високорозвинених державах світу динаміка циклів міжнародної конкурентоспроможності за класичною схемою розрахунку тісно корелює зі зміною індикаторів якісного економічного зростання. При цьому показники середньої тривалості та амплітуди циклів мають тенденцію до скорочення. На нашу думку, це викликано, передусім, історично обумовленою стабілізацією економічних циклів протягом ХХ ст. та зменшенням темпів приросту, починаючи із 1950-1970-х рр., якісних показників життя населення (таких як ВВП на душу населення, рівень освіченості та очікувана тривалість життя). Як свідчить аналіз, найменша варіація циклів за критерієм їх частоти властива для таких держав, як Великобританія, Італія, Швеція, Швейцарія, Фінляндія (за період 1870–2004 цим країнам притаманний лише один завершений цикл міжнародної конкурентоспроможності). Відповідно, найбільша варіація циклів (три завершених цикли) характерна для Канади, Австралії, Німеччини, Данії.

По-друге, цикли міжнародної конкурентоспроможності країн за схемою циклів зростання (поворотні точки цих циклів відповідають одиничним значенням стандартизованих показників людського розвитку), які характеризують зміни життєвих стандартів у високорозвинених державах світу по відношенню до їх трендових показників, є специфічними для двох груп країн. Першій групі, до якої входять США, Канада, Австралія, Німеччина, Великобританія, Італія, Австрія, Швеція, Швейцарія, Фінляндія, притаманні найменші коливання (не більше одного завершеного циклу). Починаючи із 1870 р., виключно висхідна динаміка міжнародної конкурентоспроможності (значення стандартизованих показників людського розвитку перевищують одиницю) спостерігається у США та Канаді, нисхідна – в Італії та Фінляндії (однак, з найбільшими темпами приросту відповідних показників). У другій групі, яка включає Японію, Францію, Бельгію, Нідерланди, Данію, Норвегію, прослідковується значно більша варіація циклічності.

Аналізуючи довгострокові коливання міжнародної конкурентоспроможності США, у їх динаміці можна чітко виділити два завершених цикли за класичною схемою (1870–1938 та 1938–2000) і жодного – за схемою циклів зростання, оскільки стандартизовані значення індексів людського розвитку, починаючи із 1938 р., є більшими за одиницю (рис. 1).

Якщо оцінювати міжнародну конкурентоспроможність США у контексті компонентних індексів людського розвитку, то існує довгострокова тенденція зменшення факторного впливу індексів освіченості та очікуваної тривалості життя населення на зміну конкурентного статусу цієї країни протягом 1870–1950-х рр. Починаючи із 1960-х рр., вплив фактору очікуваної тривалості життя на міжнародну конкурентоспроможність США є негативним, а освіченості населення – одиничним (нейтральним для циклічності міжнародної конкурентоспроможності у короткостроковій перспективі).

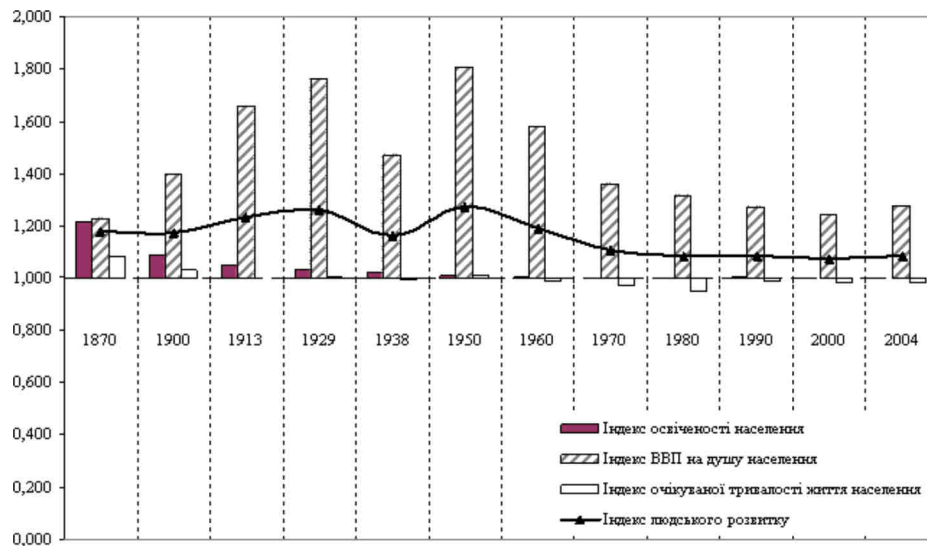

Рис. 1. Цикли міжнародної конкурентоспроможності США (стандартизовані показники), 1870-2004 рр.

Складено автором за статистичними даними: 1870–1990 рр. – [16], 2000–2004 рр. – Світові економічні огляди міжнародного валютного фонду.

У першому випадку такі тенденції характеризують відставання США від інших високорозвинених держав світу (за показником стандартизованого індексу очікуваної тривалості життя протягом 1960–1980-х рр. лідувала Швеція, 1980–2004 рр. – Японія), у другому – відповідність показникам життєвих стандартів. Необхідно також зазначити, що із 1990-х рр. одиничні значення стандартизованого індексу освіченості населення характерні для усіх країн-ключових інноваторів. Як показали розрахунки, за період 1950–2000 рр. конкурентний статус США за критерієм стандартизованого індексу людського розвитку постійно зменшувався. Найвищий його рівень спостерігався у 1950-х рр., а відповідні нижні поворотні точки циклу припадають на 1938 і 2001 рр. і тісно пов'язані із негативними наслідками Великої депресії 1929-1933 рр. та глобального економічного спаду 2001-2002 рр. Не дивлячись на це, у відносному вираженні до інших держав світу США залишаються одним із лідерів серед країн-ключових інноваторів (країною-лідером є Норвегія, головним чином за рахунок найбільших показників ВВП на душу населення).

Високі значення показників ВВП на душу населення свідчать про значні інноваційні переваги не лише американської економіки, але й інших країн-ключових інноваторів. Інтенсивний розвиток комп'ютерної індустрії, інформаційних технологій, засобів нагромадження та обробки знань у всіх сферах діяльності привели до утворення у високорозвинених державах світу постіндустріального інформаційного суспільства. Нині формується глобальне середовище постіндустріальної інформаційної цивілізації, у якій роль основного виробничого чинника відіграє інформація, а вирішального – нові знання, які безперервно накопичуються і створюють принципово нові виробничі можливості. Таким чином, за умов глобалізації визначальною детермінантою нарощення міжнародної конкурентоспроможності держав є розвиток національних інноваційних систем. Йдеться вже не про доцільність чи можливість створення системи підтримки технологічних змін, а про концептуальні основи, критерії, інструменти й механізми економічної політики, яка в рамках нинішніх фінансових, структурних та інституційних трансформацій була б спроможною забезпечити зростання інвестицій у технологічні зміни та належну мотивацію інноваційного підприємництва. Значний прорив у технологіях та інформаційній сфері спонукає країни орієнтуватися на нові джерела конкурентних переваг та створювати їх. Таким джерелом на початку ХХІ ст. є нові знання, процес генерування і нагромадження яких є самостійною продуктивною силою “нової економіки”.

Друга половина ХХ ст. чітко доводить той факт, що нові наукові знання, втілені в інноваційні технологічні розробки, є потужним генератором якісного

економічного зростання країн. Завдяки базисним нововведенням у сфері мікроелектроніки, обчислювальної техніки, інформатики, нових матеріалів, біотехнології мали місце значні структурні зрушення у традиційних галузях обробної промисловості. Освоєння нових ринкових ніш, або так званого високотехнологічного ринку, стало одним із важливих джерел нарощення валового внутрішнього продукту у країнах-ключових інноваторах, створення нових робочих місць, загалом підвищення життєвих стандартів.

Отже, у процесі моделювання циклів міжнародної конкурентоспроможності країн-ключових інноваторів нами було визначено, що за умов глобалізації динаміка цих коливань визначається інтегральним впливом інноваційних циклів, циклів якісного економічного зростання країн і тенденціями загальнолюдського розвитку. При цьому встановлено, що основою механізму циклічності міжнародної конкурентоспроможності країн є радикальні інноваційні зрушення, новітні методи управління економічними системами та потужний освітній і науковий потенціал.

Висновки. Основою механізму циклічності міжнародної конкурентоспроможності країн є радикальні інноваційні зрушення, нові методи управління економічними системами і потужний науковий та освітній потенціал. За умов глобалізації цикли міжнародної конкурентоспроможності національних економік визначаються динамікою інноваційно-технологічних циклів, циклів якісного економічного зростання країн і тенденціями загальнолюдського розвитку. Рациональним інструментарієм визначення та оцінки циклів міжнародної конкурентоспроможності країн є методика стандартизованого оцінювання індексів людського розвитку, які розраховуються в рамках Програми розвитку ООН та відображають якісні показники життя населення і трендові характеристики зміни життєвих стандартів.

Із проведених досліджень також слідує, що інтеграція України у глобальний технологічний простір, вихід національної економіки із структурної та інноваційної криз можливі лише на основі стратегії нарощення міжнародної конкурентоспроможності країни. Необхідною передумовою успішної реалізації Україною такої концепції є наявність потужного науково-технічного потенціалу, який, за умови розбудови національної інноваційної системи та інституціонального середовища, забезпечив би технологічний прорив і пришвидшений ритм радикальних інноваційних зрушень.

Подолати деструктивні наслідки структурної та економічної криз 1990-х років в Україні і вийти на траєкторію інноваційного оновлення національної економіки можна лише шляхом технологічного прориву. Лише становлення постіндустріального технологічного способу виробництва, поширення п'ятого та освоєння шостого технологічних укладів в умовах формування глобального технологічного простору здатні вивести економіку України у лідери за показниками міжнародної конкурентоспроможності. Для цього вкрай необхідною є розбудова національної інноваційної системи шляхом розробки та реалізації стратегічних пріоритетів технологічного розвитку країни на основі довгострокових прогнозів, посилення ролі держави в комерціалізації базисних інновацій, стимулювання інноваційної активності бізнесу з метою нарощення мікро- та макроекономічної конкурентоспроможності держави.

Література

- [1]. США в поисках ответов на вызовы XXI века (социально-экономический аспект) / Под ред. Э.В. Кириченко. – М.: ИМЭМО РАН, 2010. – 290 с.
- [2]. Клинов В.Г. Большие циклы конъюнктуры мирового хозяйства. – М.: ВНИИПИ, 1992. – 265 с.
- [3]. Яковец Ю.В. Циклы. Кризисы. Прогнозы. – М.: Наука, 1999. – 448 с.
- [4]. Яковец Ю.В., Кузык Б.Н., Кушлин В.И. Прогноз инновационного развития России на период до 2050 года с учетом мировых тенденций // Инновационная экономика. – 2005. – №1 (78). – С. 44-53.
- [5]. Садик В.І. Теоретико-методологічні погляди на циклічність у розвитку економічних систем // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). Наук. журнал. Вип. 1-2 / Голов. ред. О.П. Степанов. – К.: НАУ, 2004. – С. 46-52.
- [6]. Crafts Nicholas. Globalization and Growth in the Twentieth Century // IMF Working Paper No. 00/44. Research Department. IMF. – 2000. – March. – 76 p.

Стаття надійшла до редакції 23 травня 2011 року.

* Для цього будемо вважати, що нехай у кожен момент часу t значення показників-життєвих стандартів визначаються середньою оцінкою відповідних компонентних індексів людського розвитку у високорозвинених країнах: $X_t^{станд.} = \bar{X}_{t,i}$ (відповідають показникам ВВП на душу населення), $Y_t^{станд.} = \bar{Y}_{t,i}$ (відповідають показникам рівня освіченості населення), $Z_t^{станд.} = \bar{Z}_{t,i}$ (відповідають показникам очікуваної тривалості життя населення); $i = \bar{1}, \bar{m}$, де m – кількість країн у вибірці, що аналізуються. Виходячи з цього, визначення конкурентного статусу пропонуємо здійснювати шляхом розрахунку співвідношень компонентних та загального індексів людського розвитку до середніх, або трендових, їх

$$\text{значень (так звані стандартизовані показники людського розвитку): } \frac{X_{t,i}}{X_t^{станд.}}, \frac{Y_{t,i}}{Y_t^{станд.}}, \frac{Z_{t,i}}{Z_t^{станд.}}, \frac{\frac{X_{t,i}}{X_t^{станд.}} + \frac{Y_{t,i}}{Y_t^{станд.}} + \frac{Z_{t,i}}{Z_t^{станд.}}}{3}$$

ТОВ "ДКС Центр"